

Formål verdi og bruksområder for Los 4

1 Formål

Los er et felles tematisk vokabular for offentlig sektor. Det brukes til å klassifisere tjenester, datasett, informasjon og andre ressurser etter hva de handler om. Felles begreper og identifikatorer gjør det lettere å finne og sammenstille ressurser på tvers av virksomheter og systemer.

Los 4 skal gi en stabil tematisk struktur som er uavhengig av hvordan ansvar og oppgaver er organisert. Dette er særlig relevant for kommuner og andre offentlige virksomheter som tilbyr sammenlignbare tjenester, men har ulik organisering. Klassifiseringen kan følge ressursene selv om organisasjonen eller systemene endres.

Los skal også fungere som en felles tematisk overbygning. Virksomhets- og sektorvokabularer kan kobles til Los og dermed inngå i en større sammenheng uten å miste sin faglige struktur og detaljeringsgrad. Los inngår som et produkt i Rammeverk for informasjonsforvaltning.

2 Verdi og sentrale bruksområder

For den enkelte virksomhet ligger verdien i bedre tematisk oversikt og muligheten til å bruke samme klassifisering i flere løsninger. Når flere virksomheter bruker Los, kan informasjon også finnes, deles og sammenstilles på tvers av virksomheter og forvaltningsnivåer. Verdien avhenger av at ressursene faktisk klassifiseres, og at begrepene brukes på en konsistent måte.

Tematisk oversikt over tjenester og ressurser

Los kan brukes i tjenestekataloger, datakataloger, interne oversikter og tjenesteplattformer. Ved å klassifisere tjenester, datasett, API-er og informasjonsressurser etter samme vokabular kan virksomheten se hvilke ressurser som hører til et tema, uavhengig av ansvarlig enhet eller system. Dette kan redusere behovet for parallelle lokale kategoristrukturer.

En kommune kan for eksempel klassifisere en tjeneste innen et tema i Los, og bruke samme tema for relevante datasett og veiledningssider. En tematisk oversikt kan da vise disse ressursene samlet selv om de forvaltes av forskjellige avdelinger. En annen kommune kan bruke samme Los-begrep for sine tilsvarende ressurser, slik at de også kan finnes og sammenstilles på tvers av kommunene.

Felles tematisk klassifisering viser at ressursene handler om samme tema. Den sier ikke i seg selv at et bestemt datasett brukes av en bestemt tjeneste, eller at en veiledningsside beskriver denne tjenesten. Slike direkte relasjoner må beskrives separat.

Porteføljeoversikt og analyse

Hierarkiet i Los 4 gjør det mulig å sammenstille klassifiserte ressurser under mer overordnede temaområder. Virksomheten kan dermed få oversikt over hvordan tjeneste- og ressursporteføljen fordeler seg tematisk, både på detaljert og overordnet nivå.

Hvert begrep har én entydig plassering i hierarkiet, mens en ressurs kan klassifiseres med flere begreper når den handler om flere tema. Ved telling og analyse må det derfor tas hensyn til at samme ressurs kan inngå i flere tematiske oversikter.

En felles klassifisering kan også støtte sammenstilling mellom virksomheter. På sikt kan dette gi grunnlag for enkelte former for rapportering. Los er likevel ikke et rapporteringssystem, og enklere rapportering er et mulig framtidig bruksområde, ikke en dokumentert gevinst ved Los 4.

Søk filtrering og navigasjon

Los kan gi tematiske innganger, søkefiltre og navigasjon i nettsteder, portaler og kataloger. Brukeren kan finne ressurser ut fra tema uten å kjenne virksomhetens organisering. Samme klassifisering kan brukes i flere grensesnitt og løsninger.

Søk og fremfinning var sentrale formål i tidligere versjoner av Los og er fortsatt relevante. I Los 4 er de ikke alene styrende for hierarkiet. Strukturen skal også fungere for klassifisering, oversikt og gjenbruk på tvers av anvendelser.

Samlinger gir alternative innganger til utvalgte Los-begreper uten å endre plasseringen i hovedhierarkiet. Los har blant annet samlinger knyttet til livshendelser og forvaltningsnivåer. Andre tverrgående grupperinger kan utvikles når det finnes et tydelig behov.

Klassifisering med støtte fra KI

KI kan brukes til å analysere ressursbeskrivelser og foreslå relevante Los-begreper. Los gir da et felles, forvaltet referansegrunnlag for resultatene, uavhengig av hvilken KI-løsning virksomheten bruker. Dette kan redusere behovet for manuell klassifisering og gjøre resultatene lettere å gjenbruke over tid og mellom systemer.

En KI-løsning kan for eksempel foreslå ett eller flere Los-begreper ut fra beskrivelsen av en tjeneste. Klassifiseringen kan deretter knyttes til begrepenes identifikatorer. KI kan også lage kategorier uten et kontrollert vokabular, men slike kategorier gir ikke i seg selv et felles referansegrunnlag på tvers av virksomheter.

3 Samspill med andre vokabularer og klassifikasjoner

Los skal kunne brukes sammen med vokabularer og klassifikasjoner som dekker mer detaljerte eller andre faglige behov. En virksomhet kan ha et lokalt vokabular for egen portefølje, mens en sektor kan ha en felles klassifikasjon med større faglig presisjon. Koblinger til Los kan gi en felles tematisk inngang til ressursene som er beskrevet med disse strukturene.

Standarder og spesifikasjoner kan legge til rette for eller anbefale bruk av Los som tematisk metadata. Dette er noe annet enn å koble begreper mellom vokabularer: Standardene beskriver hvordan ressurser skal beskrives, mens Los gir temaene som beskrivelsene kan vise til.

Koblinger mellom begreper i ulike vokabularer uttrykkes gjennom mapping. De må bygge på en reell semantisk sammenheng og ikke uttrykke sterkere samsvar enn det er faglig grunnlag for. En kobling innebærer derfor ikke nødvendigvis at to begreper betyr nøyaktig det samme. Klassifikasjoner som er utviklet for ulike formål, kan bare delvis samsvare.

Los publiseres maskinlesbart som SKOS. For at koblinger til andre vokabularer skal kunne utnyttes i systemer, er det viktig at også disse har stabile identifikatorer, maskinlesbart innhold og tydelig informasjon om versjon og forvaltning. Åpen tilgang, vilkår for viderebruk og tilgjengelige mapper gjør samspillet enklere.

Mapping til relevante europeiske vokabularer kan på sikt gjøre det lettere å gjenbruke nasjonal tematisk klassifisering i europeiske sammenhenger. Slike koblinger skal kunne etableres uten at de europeiske strukturene bygges inn i Los-hierarkiet. Europeisk mapping er et mulig utviklingsområde, ikke et styrende formål for Los 4.

4 Avgrensninger

Hovedhierarkiet i Los skal først og fremst svare på spørsmålet: Hva handler denne tjenesten eller ressursen om? Opplysninger om ansvarlig virksomhet, målgruppe, geografi, tjenestetype, status og prosesser må normalt beskrives gjennom andre metadata eller vokabularer.

Los inneholder ikke fullstendige faglige definisjoner av alle begrepene og er ikke en ontologi eller en fullstendig informasjonsmodell. Den semantiske verdien ligger først og fremst i felles betegnelser, stabile identifikatorer og en forvaltet tematisk struktur. Dette gjelder både når mennesker og maskiner bruker vokabularet.

Los skal heller ikke dekke all faglig detaljering eller gjenspeile oppbygningen av én virksomhet, ett nettsted eller én løsning. Stabile tema- og fagområder skal være utgangspunktet for hierarkiet. Behov knyttet til konkrete tjenester, systemer eller midlertidige ordninger må vurderes opp mot dette formålet.

Behov for større detaljgrad skal likevel ikke automatisk regnes som lokale. Dersom behovet deles av flere virksomheter eller en sektor, bør det vurderes om det best løses gjennom videreutvikling av Los eller et felles sektorvokabular. Felles behov bør så langt som mulig løses felles.

Før hierarkiet utvides, bør det vurderes om behovet kan dekkes gjennom eksisterende begreper, klassifisering med flere begreper, samlinger, supplerende metadata eller kobling til andre vokabularer. De nærmere reglene for begreper, hierarki og samlinger er beskrevet i dokumentet «Los 4 – design- og modelleringsprinsipper».

5 Videre utvikling og innspill fra brukerne

Los skal være et forvaltet og relativt stabilt vokabular. Videre utvikling bør bygge på dokumenterte behov og erfaringer fra praktisk bruk. Digdir er derfor avhengig av at virksomheter melder inn mangler og forslag til forbedringer.

Innspill bør beskrive behovet, hvilke virksomheter eller bruksområder det gjelder, og hvorfor eksisterende begreper eller andre mekanismer ikke er tilstrekkelige. Forslag kan gjelde nye begreper, endringer i struktur, alternative betegnelser, samlinger eller koblinger til andre vokabularer.

Behov som går igjen på tvers av virksomheter eller innen en sektor, vurderes som mulige felles behov. Behov som bare gjelder én virksomhet, kan i større grad håndteres lokalt. Nye versjoner bør bygge på et tilstrekkelig grunnlag av innmeldte behov og brukserfaringer, slik at Los kan utvikles gradvis med stabilitet og forutsigbarhet for brukerne.